

HUQUQBUZARLIKKA BEPARVOLIK – JINOYATGA YO‘L

Komiljonov Shoxruxmirzo Qodirjon o‘g‘li
Toshkent shahar Jamoat Xavfsizligi xizmati
universiteti mustaqil izlanuvchisi magistir

Annotatsiya: maqolada ichki ishlar organlarining jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilikka qarshi kurashish hamda huquqbuzarliklar profilaktikasi yo'nalishi bo'yicha o'zgarishlar, qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, tizimga kiritilayotgan innovatsion texnologiyalar, hamkorlik, tizimni takomillashtirish borasida fikrlar bayon etilgan.

Tayanch so'z va iboralar: jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilikka qarshi kurashish, huquqbuzarliklar profilaktikasi, normativ-huquqiy hujjatlar, innovatsion texnologiyalar, hamkorlik.

Dunyoda qancha davlat bo'lsa, barchasida jinoyatchilik, huquqbuzarlik, korrupsiya kabi mamlakatning ijobiy o'zgarishlariga o'zining bevosita salbiy ta'sirini ko'rsatuvchi illatlar mavjud va bu doimiy ravishda ularning sabablarini aniqlash, bartaraf etish yo'llarini o'ylab topish hamda qarshi kurashishni taqozo etadi.

Shu o'rinda aytib o'tish kerakki, bizning mamlakatimizda ham jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish va jinoyatchilikka qarshi kurashish dolzarb vazifa bo'lib, bu ichki ishlar organlarining asosiy vazifasi hisoblanadi.

Bir kun janjal bo'lgan uyda qirq kun baraka bo'lmaydi – deb bejiz aytishmagan dono xalqimiz. SHu sabab, davlatimiz rahbari SHavkat Miromonovich Mirziyoev Prezident sifatida o'z faoliyatini boshlaganidan so'ng, jinoyatchilikni jilovlash, huquqbuzarliklarni oldini olish ishlari mamlakatimizda davlat siyosati darajasiga ko'tarildi.

Prezidentimiz ta'kidlaganidek, jinoyatni aniqlash, uning negizini topish, huquqbuzarliklarni oldini olish, uni jilovlash mutasaddilarning eng asosiy vazifasidir. Jinoyatchiga jazo berishdan ko'ra, jinoyatni oldini olish barcha narsadan afzaldir. Bu yo'nalishda hamkorlikni kuchaytirish lozim bo'ladi. Jinoyatchilikka qarshi kurash nafaqat huquq-tartibot organlarining, balki barchamizning faoliyatimiz mezonini bo'lishi kerak. Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish ham jinoyatchilikni oldini olishda katta ahamiyatga ega.

2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida «jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklarning oldini olish borasidagi faoliyatni

muvofiglashtirishning samaradorligini oshirish» kabi vazifalar nazarda tutilgan. Bu esa respublikamizda ichki ishlar organlari faoliyatiga ilg'or tajribalar, ish usullari va innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ular faoliyatini huquqiy, tashkiliy-metodik, moddiy-texnik jihatdan va malakali kadrlar bilan ta'minlashni takomillashtirish, jamoatchilik tuzilmalari ishtirokining samaradorligini oshirish asosida jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash hamda huquqbuzarliklarni oldini olishni taqozo etadi.

Respublikamizda o'tgan davr mobaynida mazkur yo'nalish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi va oshirilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining «Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida»gi, «Ichki ishlar organlari to'g'risida»gi qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 07 fevraldagi PF-4947-son «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi, 2017 yil 10 apreldagi PF-5005-son «Ichki ishlar organlarining faoliyati samaradorligini tubdan oshirish, jamoat tartibini, fuqarolar huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishni ta'minlashda ularning mas'uliyatini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi, 2021 yil 26 martdagi PF-6196-son «Jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida»gi, farmonlari, hamda sohaga doir vazirlikning boshqa normativ-huquqiy hujjatlarida jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish yo'nalishida bajarilishi lozim bo'lgan vazifalar belgilangan.

Yuqorida sanab o'tilgan qonunlar hamda qonunosti hujjatlar asosida tizimda jinoyatchilikka qarshi kurash, huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish bo'yicha xorijiy davlatlar tajribalari o'rganilib, ilg'or innovatsion texnologiyalar joriy etilmoqda.

Respublikamizda "Xavfsiz shahar" apparat-dasturiy kompleksi ishlab chiqilib, uning imkoniyatlaridan Toshkent shahrida keng foydalanayotganligi fikrimiz tasdig'i desak, mubolag'a bo'lmaydi.

Mamlakatimizda ichki ishlar organlari tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar kelajakda fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini, jismoniy va yuridik shaxslarning mulkini himoya qilish, qonun ustuvorligini, shaxs, jamiyat va davlat xavfsizligini, shuningdek huquqbuzarliklar profilaktikasini, jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlashning markaziy sub'ekti bo'lib qolishi asoslantirilgan.

"Xavfsiz shahar", "Xavfsiz turizm", "Xavfsiz xonadon" tizimlari joriy etilgani, 24 soat patrullik xizmati yo'lga qo'yilgani natijasida odamlarda «adolat va qonun ustuvorligi»ga ishonch paydo bo'ldi.

Har bir huquqni muhofaza qilish organida jinoyatchilikning joyi va turi bo'yicha chuqur ma'lumot bo'lishi, buning uchun davlat idoralari, jamoat tashkilotlari muntazam birga ishlashi zarur. Ichki ishlar vazirligi, Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik xizmati, Milliy gvardiya, prokuratura – hammasi xalqqa xizmat qilishi kerak. Su bilan birga, jamiyatda ham jaholatga qarshi ma'rifat kuchli bo'lishi lozim. Muhit shunday bo'lishi kerakki, hech kim jinoyatga qo'l ura olmasin.

E'tirof etish kerakki, huquqbuzarliklarning bir qismi tayin bir ish joyiga ega bo'lmagan shaxslar tomonidan sodir etilmoqda. Bunday shaxslar tomonidan huquqbuzarlik sodir etilishini oldini olishda aholi bandligini ta'minlash, tadbirkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu haqda gap ketganda, mamlakatimizda qulay ishbilarmonlik muhitini yuritish, tadbirkorlar oldida turgan muammolarni bartaraf qilish, ularga keng imtiyoz va imkoniyatlar berish borasida ulkan ishlar amalga oshirilayotganligini misol qilishimiz mumkin. Xususan, valyuta siyosatining liberallashtirilishi, mahsulotlarni eksport qilish shartlari yengillashtirilganligi, tadbirkorlik sub'ektlariga davlat xizmatlari ko'rsatish tizimi takomillashtirilganligi ushbu sohani yanada rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi tabiiy.

Jinoyatchilikni oldini olishda mahalla instituti imkoniyatlaridan samarali foydalanish zarur hisoblanadi. SHu bois, respublikamizda mahalla fuqarolar yig'inining «Mahalla posboni» jamoatchilik tuzilmasi faoliyati yo'lga qo'yilgan. Qolaversa, Prezidentimiz ta'kidlagandek, sodir etilgan jinoyatlarni mahallada keng jamoatchilik ishtirokida muhokama qilish profilaktik ahamiyatga ega. Negaki, jinoyatchilikka qarshi kurashish faqat huquq tartibot organlarining emas, balki keng jamoatchilikning vazifasi bo'lmog'i zarur.

Hozirgi kunda Prezidentimiz SH.M.Mirziyoev tashabbuslari bilan tashkil etilgan «Mahallabay» ishlash tizimi ham mazkur yo'nalishga bevosita aloqador ekanligini ko'rishimiz mumkin. Chunki «Mahallabay» ishlash tizimi tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga, band bo'lmagan aholining, ayniqsa, ishsiz yoshlar va xotin-qizlarning muammolarini o'rganish orqali ularni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'rgatuvchi kurslarga yo'naltirish va mehnat faoliyati bilan shug'ullanishga amaliy ko'maklashishga, mahallalardagi muammolarni tezkorlik bilan hal etishga qaratilgan.

Hech kimga sir emaski, barcha sodir etiladigan huquqbuzarliklar, jinoyatlarning aksariyati ishsizlik, bekorchilikdan kelib chiqadi. Bekorchi odam nima qiladi? Doimiy daromad manbaiga ega bo'lmaganligidan, bekorchi bo'lganligidan vaqtini nomaqbul ishlarga sarflaydi. Bu bekorchilik sekin-astalik bilan huquqbuzarliklarni, jinoyatlarni keltirib chiqadi.

Taraqqiy etib borayotgan zamonamizda kundan – kun yangi texnologiyalar ixtiro qilinib, insonlarning mushkulini osonlashtir- moqda. Lekin bu ijobiy

o'zgarishlardan o'zining manfaati uchun salbiy tomonlama foydalanayotganlar ham yo'q emas. Jumladan, hozirgi vaqtda ish haqlari, pensiyalar va boshqa pul mablag'lari plastik kartalariga tashlab berilmoqda. Bundan ayrim nopok insonlar boshqa birovlarini aldash, ishonchiga kirish yo'llari bilan ularning mablag'larini o'zlashtirish holatlari ham ko'payib borayotgani bizga ma'lum.

E'tibor qaratilmagan oddiy salbiy hatti-harakatlar huquqbuzarlikni, undan so'ng esa jinoyatni keltirib chiqaradi. SHu o'rinda aytib o'tish kerakki, huquqbuzarlikni aniqlashdan ko'ra, uning oldini olgan muhim.

Bu borada tizimimizda, jumladan, profilaktika xizmati tomonidan joylarda, ya'ni, mahalla, muassasa, tashkilot hamda boshqa davlat organlari, shuningdek, mahallalar, maktab va boshqa ta'lim muassasalarida doimiy ravishda targ'ibot va tashviqot ishlari amalga oshirilib kelinmoqda.

Qo'shimcha ravishda aytib o'tishimiz joizki, ichki ishlar organlarida xususan, huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmatini takomillashtirish borasida amalga oshirilgan islohotlar jarayonida bir qator huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi organ va muassasalar faoliyati ham tubdan takomillashtirildi.

Yuqoridagilarga asosan, yurtimizda huquqbuzarliklarning oldini olish, ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirish borasida o'ziga xos tajriba to'planganligini, huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha institutsional va huquqiy asoslar yaratilganligini va bu borada ishlar davom etayotganligini ko'rishimiz mumkin.

Huquqbuzarliklarni oldini olish hamda jinoyatchilikka qarshi kurash yo'lida chiqarilayotgan har bir normativ hujjatlar, olib borilayotgan izchil ishlar mamlakatda fuqarolarning huquqlarini ta'minlash, ularning farovon yashashlari uchun munosib sharoitlar yaratish, jamiyatda sog'lom muhitni yaratish hamda fuqarolarning huquqiy ongini oshirib borish natijasida huquqbuzarlik, jinoyat degan salbiy xatti-harakatlarni kamaytirishga, yo'qotishga qaratilgan.

Huquqbuzarlik, jinoyatchilikka qarshi kurashish barcha davrlarda ham davlatning jiddiy va muhim masalasi hisoblanib kelingan. Inson tinch va xotirjam yashashni hohlaydi. Tinchlik bo'lgan joyda baraka va rivojlanish bo'ladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev o'zining har bir chiqishlarida sohaga mas'ul bo'lgan idoralarning asosiy vazifasi jinoyatchini topish va jazolash emas, balki jinoyat sodir etilishiga sharoit yaratib bergan holatlarni aniqlash, ayniqsa tizimli muammolar bilan ishlashga alohida urg'u qaratishni ko'p bora ta'kidlab o'tgan.

Davlat organlari, jamoatchilik vakillari, maxalla faollari va boshqa nodavlat tuzilmalarning ushbu yo'nalishdagi faoliyatini birlashtirish orqali ishlar ta'sirchanligini oshirish maqsadida Prezidentimiz SH.Mirziyoev tashabbusi bilan har haftaning payshanba kuni – «Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni» etib

belgilanganligi va bugungi kunda joylarda bu amaliyot o'zining ijobiy samarasini berayotganligini ko'rishimiz mumkin.

Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish kerakki, o'z navbatida bu borada ichki ishlar organlari tizimiga qo'yilgan talab, vazifalar o'z dolzarbligini saqlab qoladi va innovatsion texnologiyalarni jalb qilgan holda, o'zaro hamkorlik asosida mazkur yo'nalishlarda doimiy izlanishlar olib borish, tizim foliyatini maqbullashtirish, xodimlar hushyorligini oshirish, ularning bilim saviyalarini muntazam oshirib borish, xorijiy davlatlar tajribasini o'rgangan holda faoliyatni tizimli tahlil qilish, olingan axborotlarni o'rganish hamda ijobiy o'zgarishlar yasash uchun doimiy harakatda bo'lishni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 07 fevral kunidagi PF-4947-son «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni.// O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son.
2. Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 19 martdagi «Mahallabay» ishlash tizimini amaliyotga joriy etish va aholining tadbirkorlik tashabbuslarini yanada qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi 152-son Qarori.
3. <https://soh.uz/index.php?/site/view/news> 4. gazeta.uz. 10.01.2019y.
4. <https://uzlidep.uz/positionparty/47>
5. <https://lex.uz/ru>